

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BS/129/48/90

NASTROJE SPOŁECZNE W KOŃCU KWIETNIA 90

Komunikat z badań

Warszawa, maj 1990 r.

W ostatnim tygodniu kwietnia¹ w nastrojach społecznych utrzymywały się podstawowe tendencje z poprzedniego miesiąca. Nadal brak było spójności w opiniach - z jednej strony odnotowano obniżanie się poziomu aprobaty działalności głównych instytucji władzy, z drugiej zaś - korzystniejsze postrzeganie stanu kraju, przy czym dotyczyło ono bardziej sfery ekonomicznej niż politycznej. Wzrastał optymizm co do pozytywnego rozwoju w przyszłości zarówno sytuacji politycznej i gospodarczej, jak i warunków życia społeczeństwa.

Pogorszyły się oceny sytuacji politycznej kraju. W kwietniu kształtowały się one na poziomie stycznia '90, kiedy to mieliśmy do czynienia z niekorzystnym załamaniem nastrojów społeczeństwa. Dał się zauważyć pewien dystans wobec biegu spraw politycznych w kraju (tab. 1): zmniejszył się (o 6) odsetek zadowolonych z tego, co się dzieje, a wzrósł - odpowiadających *trudno powiedzieć* (z 10,3 w marcu do 17,5 w kwietniu). Nie zmienia się ogólny, utrzymujący się od dłuższego okresu obraz sytuacji kraju, chociaż jego polityka nadal jest lepiej oceniana niż ekonomika.

Utrzymała się tendencja do obniżania się poziomu zaniepokojenia sytuacją gospodarczą kraju (tab. 1). Co prawda nadal ponad połowa ankietowanych określała ją jako złą, ale kwietniowe oceny gospodarki były już nieco lepsze niż marcowe.

Niewielkie pozytywne zmiany (zmałała liczba opinii ujemnych) można też zauważyć w ocenach warunków życia społeczeństwa (tab. 1). Zdaniem respondentów, budzą one jednak znacznie większe niezadowolenie niż gospodarka kraju (65% ocen negatywnych wobec 52,9).

Wydaje się, że dla większości badanych przyszłość rysuje się bardziej klarownie (tab. 2), i to nie tylko w dziedzinie polityki (62,8%) czy gospodarki (61%), ale także poziomu życia społeczeństwa (50,5%). Zmałał odsetek ankietowanych wybierających kategorię *trudno powiedzieć* - w przypadku sytuacji polity-

---

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (4) zrealizowano w dniach 20-24 kwietnia br. na 1387-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

cznej o 13, gospodarki - o 9, warunków życia ludności - też o 9. Przybywa optymistów (o 7 - 8%). Przewidujących poprawę sytuacji gospodarczej i warunków życia jest obecnie więcej niż w najbardziej korzystnym dla stanu nastrojów społecznych okresie, to jest w listopadzie ubiegłego roku (odpowiednio: 58 i 38,9% respondentów).

Zdaniem zdecydowanej większości ankietowanych, poziom napięć i niepokoju w społeczeństwie nadal jest wysoki. Trzeba jednak dodać, że w kwietniu w porównaniu z marcem liczba tak diagnozujących nieznacznie zmalała (o 4%), wzrosła natomiast przekonanych o panującym w społeczeństwie spokoju i odprężeniu (o 3%; tab. 3). Trochę poprawiły się prognozy nastrojów społecznych na najbliższe miesiące. W marcu ponad 70% respondentów przewidywało, że stan napięcia i niepokoju będzie się utrzymywał, a nawet wzrastał, obecnie - ponad 63% (tab. 4).

W kwietniu pojawiły się symptomy stabilizacji stosunku społeczeństwa do planu Balcerowicza. Została zahamowana tendencja do zmniejszania się liczby respondentów popierających go. W porównaniu z marcem odsetek ich nawet nieco wzrósł (o 3, z 31,6 do 34,5; tab. 5). Odnotowano również minimalne zmiany w ocenie działalności wicepremiera Balcerowicza - w porównaniu z poprzednim miesiącem, obecnie jest ona nieznacznie częściej aprobowana (52,4 badanych wobec 53,4%).

W kwietniu, podobnie jak miesiąc wcześniej, Polacy nie potrafili jednoznacznie ocenić dokonań pierwszych kilku miesięcy realizacji planu Balcerowicza. Równie często bilansowano je dodatnio (35,1%), co ujemnie (35,4%). Po stronie osiągnięć, zdaniem większości, można zanotować poprawę zaopatrzenia rynku zarówno w artykuły spożywcze, jak i przemysłowe oraz zmianę stosunku ludzi do pracy, natomiast po stronie niepowodzeń: bezrobocie, sytuację w budownictwie mieszkaniowym, poziom zarobków i dochodów ludności oraz stan nastrojów społeczeństwa. W pozostałych dziedzinach trudno mówić o opcjach większościowych. Niemniej częściej sądzi się, że plan Balcerowicza wpłynął niekorzystnie niż korzystnie na wielkość i jakość produkcji oraz siłę nabywczą złotówki. Odwrotnie na-

tomiast - częściej korzystnie niż niekorzystnie - ocenia się zmiany w sytuacji politycznej kraju, działalności handlu, ilości produkowanej w kraju żywności, organizacji pracy w przedsiębiorstwach. O gospodarce kraju mówi się równie często, że w tym okresie się poprawiła, co pogorszyła (tab. 6).

W dalszym ciągu spadają notowania poszczególnych instytucji władzy (tab. 7). Najbardziej obniżył się poziom aprobaty działalności prezydenta W. Jaruzelskiego (o 9%), wojska (o 7%) i Sejmu (o 6%). Traci na społecznym uznaniu rząd, NSZZ "Solidarność", a także premier T. Mazowiecki oraz L. Wałęsa. Mimo utrzymywania się niekorzystnej tendencji, nadal instytucje firmujące bądź popierające nowy ład ekonomiczny są oceniane pozytywnie przez większość ankietowanych. Zmienił się stosunek do OPZZ i A. Miodowicza - wzrastający od początku roku poziom ich aprobaty ostatnio obniżył się.

Tabela 1

w procentach

Przedmiot oceny	Respondenci według terminów badań:								
	IV '89	VI '89	VII '89	IX '89	XI '89	I '90	II '90	III '90	IV '90
<u>Sytuacja polityczna</u>									
Bardzo dobra	0,2	0,9	0,6	1,6	5,2	3,3	2,4	3,7	3,1
Dobra	4,6	7,7	7,7	14,2	25,3	20,8	19,2	23,3	22,0
Dość dobra	19,2	21,3	20,6	23,9	31,0	25,6	24,7	26,6	21,8
Ani dobra, ani zła	44,3	36,1	38,7	31,4	23,8	27,9	29,6	25,8	24,7
Raczej zła	16,3	15,7	12,6	17,2	6,0	6,5	10,1	7,3	6,6
Zła	6,5	6,2	7,2	5,2	2,1	3,0	3,1	2,1	3,0
Bardzo zła	3,0	2,6	4,0	3,6	1,0	4,0	2,2	0,9	1,4
Trudno powiedzieć	5,8	9,4	8,5	9,1	5,5	9,0	8,7	10,3	17,5
<u>Sytuacja gospodarcza</u>									
Bardzo dobra i dobra	0,1	0,7	0,1	0,6	1,1	0,6	1,8	3,2	5,1
Dość dobra	0,7	2,0	0,1	0,4	2,7	1,6	3,7	10,6	10,8
Ani dobra, ani zła	9,8	11,9	6,0	4,8	9,6	9,8	15,9	25,4	25,6
Raczej zła	31,1	34,5	22,3	17,2	34,1	29,1	34,0	30,2	29,7
Zła	30,3	29,3	32,6	32,8	30,2	32,0	27,6	18,3	16,4
Bardzo zła	26,7	20,3	37,4	42,9	20,8	24,8	14,7	7,8	6,8
Trudno powiedzieć	1,1	1,4	1,3	1,3	1,4	2,0	2,4	4,5	5,6
<u>Warunki materialne</u>									
Bardzo dobre i dobre	0,4	1,2	0,3	0,3	1,4	0,6	1,2	1,4	2,0
Dość dobre	1,6	4,5	2,3	1,9	3,5	3,0	2,9	5,1	5,9
Ani dobre, ani złe	19,3	21,5	17,0	10,5	16,2	15,9	16,8	20,3	21,1
Raczej złe	28,5	27,5	22,9	19,7	27,0	29,7	29,2	32,6	33,4
Złe	27,5	26,9	29,6	32,8	28,3	29,8	28,7	25,4	20,9
Bardzo złe	20,0	15,9	24,8	31,8	19,6	17,4	18,6	10,6	10,7
Trudno powiedzieć	2,7	2,5	3,2	2,9	3,9	3,6	2,5	4,6	5,9

Tabela 2

w procentach

Przewidywany kierunek zmian	Respondenci według terminów badań:								
	IV '89	VI '89	VII '89	IX '89	XI '89	I '90	II '90	III '90	IV '90
<u>Sytuacja polityczna</u>									
Zdecydowanie się poprawi	3,5	3,0	3,1	8,0	18,6	9,8	10,5	11,5	11,9
Raczej się poprawi	41,9	42,3	34,8	47,4	49,4	39,4	43,3	44,4	50,9
Pozostanie bez zmian	31,8	24,2	31,4	23,8	14,6	20,4	19,6	15,3	20,6
Raczej się pogorszy	4,8	8,4	9,1	3,8	3,6	7,7	7,8	7,0	7,1
Zdecydowanie się pogorszy	0,9	1,4	1,6	0,5	0,3	0,7	0,9	0,5	1,0
Trudno powiedzieć	17,1	20,6	20,0	16,4	13,5	20,9	17,8	21,3	8,4
<u>Sytuacja gospodarcza</u>									
Zdecydowanie się poprawi	0,7	1,6	0,9	2,7	6,9	7,1	6,7	7,1	7,9
Raczej się poprawi	30,9	33,4	24,2	40,9	51,1	45,2	49,4	47,3	53,1
Pozostanie bez zmian	28,8	32,4	28,0	22,0	16,3	13,5	16,8	13,4	16,6
Raczej się pogorszy	20,1	15,3	24,0	16,3	10,5	15,9	11,8	15,1	15,3
Zdecydowanie się pogorszy	3,5	2,4	7,3	3,5	2,3	3,7	2,3	2,3	2,0
Trudno powiedzieć	15,9	15,0	15,6	14,5	12,9	14,6	12,9	14,8	5,1
<u>Warunki materialne</u>									
Zdecydowanie się poprawią	-	1,1	0,6	2,1	4,1	4,4	4,1	4,1	6,5
Raczej się poprawią	-	25,3	16,4	28,8	34,8	35,2	38,3	38,5	44,0
Pozostaną bez zmian	-	29,2	21,6	20,7	17,0	12,9	14,8	15,3	19,1
Raczej się pogorszą	-	22,6	31,3	22,4	19,7	22,0	21,7	19,5	18,7
Zdecydowanie się pogorszą	-	6,1	16,3	11,3	8,4	12,9	8,3	8,4	6,5
Trudno powiedzieć	-	15,7	13,8	14,6	16,0	12,6	12,7	14,1	5,2

Tabela 3

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: "Czy, Pana(i) zdaniem, w społeczeństwie naszym odczuwa się obecnie spokój i od- prężenie, czy też raczej niepokój i napięcie?"	Respondenci według terminów badań:									
	IV'89	V'89	VI'89	VII'89	IX'89	XI'89	I'90	II'90	III'90	IV'90
Całkowity spokój	0,7	0,9	1,3	0,1	1,5	2,5	0,7	1,3	1,2	2,2
Raczej spokój	19,0	13,8	19,4	7,3	13,0	21,2	6,5	10,3	15,0	17,2
Pewne napięcie	59,6	59,5	53,6	51,3	48,8	47,3	59,2	58,9	63,8	61,1
Bardzo duże napię- cie	13,7	14,6	11,2	31,8	25,3	8,4	24,4	18,1	14,9	12,5
Trudno powiedzieć	7,0	11,0	14,4	9,4	10,9	20,4	9,0	11,1	5,1	6,9

Tabela 4

w procentach

Prognoza nastrojów na najbliższe miesią- ce	Respondenci według terminów badań:									
	IV'89	VI'89	VII'89	IX'89	XI'89	I'90	II'90	III'90	IV'90	
Będzie następowało uspokojenie	18,3	18,0	5,4	21,6	25,8	9,2	11,2	10,4	13,6	
Nie będzie większych zmian	45,6	35,2	28,0	34,9	29,3	21,1	36,1	38,3	33,5	
Będzie narastał nie- pokój, zwiększy się napięcie	19,4	18,9	44,5	18,2	13,4	40,3	32,0	32,3	30,4	
Trudno powiedzieć	15,8	27,6	22,0	25,1	31,5	29,2	20,5	18,8	22,5	

Tabela 5

w procentach

Stosunek do programu Balcerowicza	Respondenci według terminów badań:				
	XI'89	I'90	II'90	III'90	IV'90
Popiera program	30,8	41,5	38,6	31,6	34,5
Nie popiera	3,1	8,5	12,9	20,2	19,1
Brak jednoznacznych ocen	66,0	49,7	48,6	48,1	46,4

Tabela 6

w procentach

Dziedziny życia społeczno-gospodarczego	Termin badania	Ocena poszczególnych dziedzin:			
		poprawa	brak zmian	pogor- szenie	trudno powie- dzieć
Ogólna sytuacja gospodarcza kraju	III '90	34,7	19,5	32,1	13,5
	IV '90	34,2	17,4	31,9	16,3
Sytuacja polityczna w kraju	III '90	41,4	29,0	12,5	17,0
	IV '90	38,4	25,5	13,3	22,7
Nastroje ludności	III '90	10,0	17,0	61,7	11,2
	IV '90	11,8	14,3	59,3	14,6
Zaopatrzenie rynku w artykuły spożywcze	III '90	80,0	12,6	5,1	2,1
	IV '90	79,1	9,8	5,6	5,4
Zaopatrzenie rynku w towary przemysłowe	III '90	81,2	11,5	4,1	3,1
	IV '90	80,3	8,1	4,5	7,0
Stosunek ludzi do pracy	III '90	57,3	22,8	10,3	9,5
	IV '90	58,3	16,5	10,2	14,9
Organizacja pracy w przed- siębiorstwach i instytucjach	III '90	27,8	31,3	11,7	29,0
	IV '90	26,7	27,9	11,2	34,0
Wielkość i jakość produkcji w przedsiębiorstwach przemysło- wych	III '90	15,1	18,1	37,2	29,4
	IV '90	13,4	17,2	35,1	34,0
Ilość produkowanej w kraju żywności	III '90	33,8	22,5	26,2	17,4
	IV '90	34,2	22,1	26,2	17,5
Działalność handlu, obsługa w sklepach	III '90	35,5	45,9	13,1	5,4
	IV '90	45,6	39,6	7,9	6,8
Sytuacja w budownictwie mieszkaniowym	III '90	2,4	19,3	61,5	16,4
	IV '90	3,5	12,4	67,8	16,1
Szanse na znalezienie pracy	III '90	1,9	2,7	89,9	5,3
	IV '90	1,7	3,6	85,5	9,1
Zarobki i dochody ludności	III '90	10,1	18,2	64,9	6,6
	IV '90	10,3	15,2	63,8	10,6
Siła nabywcza złotówki	III '90	25,0	15,7	41,7	17,4
	IV '90	23,1	15,0	43,3	18,5
Dopływ kapitału i technologii z zagranicy	III '90	29,5	17,4	3,8	49,0
	IV '90	27,8	16,2	6,2	49,6

Tabela 7

w procentach

Instytucje i osobistości życia publicznego	Odpowiedzi na pytanie: <i>Czy, Pana(i) zdaniem, działalność ... dobrze służy społeczeństwu i jest zgodna z jego interesami?</i>				
	XI '89	I '90	II '90	III '90	IV '90
Sejm					
aprobata	88,7	79,2	74,5	73,1	66,8
dezaprobata	4,1	9,9	14,5	14,5	15,9
trudno powiedzieć	7,3	11,8	10,9	12,5	17,2
Senat					
aprobata	86,3	75,9	68,7	66,4	64,2
dezaprobata	5,1	11,0	13,4	17,5	14,0
trudno powiedzieć	8,6	13,0	13,4	16,0	21,7
Rząd					
aprobata	87,4	75,0	73,9	67,3	64,0
dezaprobata	4,5	11,9	14,2	17,4	19,1
trudno powiedzieć	8,0	13,0	11,7	14,2	16,7
Wojsko					
aprobata	62,0	55,4	58,7	58,5	50,8
dezaprobata	14,0	15,7	14,7	17,7	14,6
trudno powiedzieć	24,0	28,8	26,5	23,8	34,5
Kościół					
aprobata	87,8	84,5	80,5	83,4	79,2
dezaprobata	5,7	6,7	11,8	9,6	8,8
trudno powiedzieć	6,3	8,6	7,6	7,1	11,9
Związki zawodowe (OPZZ)					
aprobata	36,7	37,5	41,2	38,2	31,0
dezaprobata	32,6	31,4	30,3	31,5	30,5
trudno powiedzieć	30,7	31,0	28,5	30,2	38,4
"Solidarność"					
aprobata	83,5	74,4	70,8	65,9	61,3
dezaprobata	5,7	9,4	14,2	19,3	17,3
trudno powiedzieć	10,8	16,1	14,9	14,7	21,3
MO i resort spraw wewnętrznych					
aprobata	37,4	32,4	30,6	26,0	30,5
dezaprobata	36,2	38,0	47,8	50,6	40,3
trudno powiedzieć	26,5	29,4	21,6	23,4	29,1
W. Jaruzelski					
aprobata	69,2	65,5	61,1	58,5	49,1
dezaprobata	15,4	19,0	25,3	26,8	30,2
trudno powiedzieć	15,4	15,3	13,5	14,6	20,5
T. Mazowiecki					
aprobata	94,7	91,3	88,9	90,0	84,4
dezaprobata	1,6	3,7	5,3	5,4	7,1
trudno powiedzieć	3,6	4,8	5,7	4,6	8,4
L. Balcerowicz					
aprobata	-	60,5	58,9	52,4	53,4
dezaprobata	-	16,8	20,4	31,8	27,4
trudno powiedzieć	-	22,6	20,6	15,8	19,0
J. Kuroń					
aprobata	-	66,9	63,9	69,3	64,7
dezaprobata	-	19,6	24,6	22,7	24,1
trudno powiedzieć	-	13,5	11,4	8,0	11,0
M. Niezabitowska					
aprobata	-	57,0	53,3	54,1	54,8
dezaprobata	-	17,3	22,3	25,7	21,5
trudno powiedzieć	-	25,6	24,3	20,2	23,5
L. Wałęsa					
aprobata	92,8	85,0	79,2	73,7	72,0
dezaprobata	3,1	8,9	12,6	17,9	16,7
trudno powiedzieć	4,1	6,0	8,3	8,3	11,1
A. Miodowicz					
aprobata	32,7	30,6	32,2	33,7	29,7
dezaprobata	41,2	41,5	37,7	39,8	38,3
trudno powiedzieć	26,0	27,8	30,0	26,4	31,7